

Между 21 и 27 април тази година имах възможност да прекарам шест дни в Будапеща, изцяло посветени на онзи извънредно приятен и образователен тип „туризъм“, известен като „участие в международен семинар“. Инициативата дойде от Фондация „Уъркшоп“, чиято идеална цел е да подкрепя независими артисти и трупи в областта на съвременния танц и театър, като частично продуцира спектакли и организира разнообразни курсове, работни ателиета и подобни подпомагащи дейности (за тях може подробно да се прочете в сайта: www.wsf.hu). Този път беше организиран семинар по „танцова критика“. Добра идея, защото понякога се забравя, че изпълнителските изкуства са не просто сбор от продукции, но и сложна мрежа от стратегии за рецепция и интерпретация.

В Унгария танц може да се види на много места: „Миленарис Парк“, „Артус“, „МУ“, „Танцова лаборатория L1“ (на български последното може да се транскрибира като „ел-едъ“: буквата + цифрата = унгарска дума за „амалгама“ или смес, в която съставките са вече неразличими една от друга). Тези странни съчетания са всъщност имена на едни малко по-особени театрални сгради-хибриди, получени от ремонтирането на неизползваеми бивши софабрики и превръщането им в пространства за репетиции и представления.

Нашият семинар премина в едно от може би най-развитите пространства от този род, след грамадния „Миленарис Парк“, а именно в „Трафо – дом на съвременните изкуства“. Построен през 1909 г., „Трафо“ представлява бивш електрически трансформатор (откъдето идва и името му), отговарял за южната част на Пеща. Сградата спира да функционира и става съвършено необитаема и неизползваема преди повече от четиридесет години, но в началото на 90-те е „преоткрита“ от артистична група френски анархисти, които организират в нея концерти и представления, придавайки ѝ ореола на „въндърграунд“ място. Малко по-късно сградата е институционализирана – закупена от общината и чрез целенасочена културна политика за влагане на средства през 1998 г. се превръща в сегашния „Трафо“. В него са обособени няколко пространства: сцена-кутия с триста места и перфектно аудио-визуално техническо оборудване; репетиционно студио на втория етаж; галерия в подземния етаж (където паралелно на нашия семинар течеше уъркшоп за архитекти), която е в съседство с един „тангобар“, предназначен за концерти и дж-партита. А точно на входа има кафене, където може да се подкрепиш преди представление. В „Трафо“ непрекъснато се случва нещо. Културните събития там са толкова много, че инте-

ресуващите се е най-добре да отидат на www.trafo.hu – страницата, където могат да намерят подробна и редовно обновявана информация.

Находчиво бе програмирано семинарът да протече в рамките на годишното събиране на членовете на IETM (Неформална европейска театрална среща). Това от своя страна предизвика организирането на специален „showcase“ на съвременния унгарски танц и театър. „Showcase“ е също тип събитие, каквото няма у нас. Може приблизително да се преведе като „витрина“ и означава, че за кратък брой дни на няколко сцени се представят максимален брой продукции. Понякога за една вечер могат да се изгледат по около 5-6 неща едно след друго, защото не винаги се показват цели спектакли, а само 15-20 минутни парчета. Такъв формат е, разбира се, по-подходящ за танца, където много често това е достатъчно време, за да се добие обща представа за нечий стил. Не съм броил точно колко неща изгледах, но общото ми впечатление е за наистина доста голямо разнообразие, което трудно мога да обобщя. По тази причина ще се спра само на личните си фаворити.

В случая предполагам, че е интересно да цитирам едно от изреченията, с които Дебора Джоунт – танцов критик на „Village Voice“ от САЩ и основен водещ и лектор в нашия семинар, резюмира своите впечатления: „... съвременният танц в Унгария малко се различава от своя американски събрат – занимава се повече с тялото и различните начини, по които емоциите му въздействат, а и като настроение е

подчертано по-мрачен“¹. Мисля, че разбирам и споделям това, което тя казва. Унгарската, както и българската съвременна танцова сцена е някак силно, понякога дори болезнено, фиксирана върху способността на тялото да изразява предимно емоции, усещания, но също така и вътрешни образи, картини, дори разкази. Твърде често тялото е силно театрализирано или натоварено със символика, която, в случай че не събуди любопитството и фантазията ти, може да отслаби грастично и интереса ти към самата хореография на движението. Всъщност искам да кажа, че като зрители понякога дотолкова се вълнуваме и интересуваме единствено от изразителните възможности на тялото и движението, че това изкривява и възприятията ни – като негативно мнение у нас често може да се чуе нещо от рода на „това е само демонстрация на техника“ или пък „това беше само някакъв танц и нищо повече – не ми говори нищо“. Във възприятията ни доминират преживяването и впечатленията, пораждани от образите, а не преживяването и впечатленията, пораждани от самото наблюдение на движението. И наистина не искам да кажа, че едното е по-интересно или по-важно от другото, но определно разбрах защо миналата година спектакъл, като „Просто двама танцьори“ на една от водещите фигури в съвременния американски танц – Джон Джаспърс, у нас мина почти незабелязано. Едва ли някой бе подготвен за абстрактния експеримент, който залагаше единствено на

¹ Цит. no: <http://www.villagevoice.com/issues/0419/jowitt.2.php>

играта между движение и перспектива: две обикновено облечени тела танцуваха върху абсолютно празна сцена и три гървени платформи, поставени между седалките в залата, като особено беше, че на влизане всеки получаваше по едно малко огледалце, за да може да следи *и през него* това, което става пред очите му.

Но тук ще се прехвърля направо към своите три унгарски фаворита, където абстракциите са по-малко, а емоциите много, много повече.

„Каква особена нежност...“, хореография и изпълнение: Марта Ладжански и Река Сабо. Този кратък (не повече от 20 мин) дует на две от водещите фигури в съвременната унгарска сцена ме спечели с непретенциозността и лекотата си. Единственото, което този спектакъл се опитва да спогели, е радостта от това, че танцуваш и до теб стои приятел. Това може и да звучи банално, но всъщност да се счита, че подобни неща са банални, е претенциозно, но както и да е... Първата картина показва Марта Ладжански и Река Сабо уловени за ръка, клатушкащи се притеснено като малки момиченца, застанали пред възрастни, в безуспешен опит да се включат вярно в мелодията на едно меланхолично парче за пиано от Кийт Джарет с пресилено фалцетните си гласчета. Облечени като детски кукли (парцаливи блузки – розова и зелена, и веещи се тюлени роклички) с еднакви прически (момичешки опашчици и къцнати на черта британчета) и еднакво невинно хлапашко изражение на лицето приличат на Макс и Мориц като момичета. И в случая неприятното впечатление за престорен инфантилизъм щеше да е неизбежно, ако не им отиваше

да изглеждат и да се гържат по този начин (така както на Бьорк ù отива да си свиwa косата на рогчета и да си рисува изкуствени лунички). Поклащайки се, двете откъсват ръцете си и продължават в отделни сола. Движенията им разсейват симетрията от началната картина, защото ту се синхронизират, ту се изпреварват или изчакват, оставяйки впечатлението, че това е просто ведра игра на две тела, които просто си разменят импулси. Свободните, леки жестове, задвижват непряката гъвкавост и мекота на женското тяло в механизирания динамика на куклата. Телата сякаш прехвърлят вълни през себе си. И го правят в елегантно темпо – една идея по-бързо и грацията, с която вдигането на ръка в едното тяло причинява свиване през кръста в другото, би изчезнала. А когато двете тела внезапно тупнат на земята, мигът на неподвижност, в който остават да седят по турски, докато на лицата им се връща невинната момичешка усмивка, извиква образа на вдървени кукли, които са оживели през нощта.

„Разчистване на килера“, хореография и изпълнение: Река Сабо. Откъсът е соло на Река Сабо от по-голямо нейно авторско представление, което тя

„Разчистване на килера“, хореография и изпълнение Река Сабо, 2003/2004

представи в студиото на L1. Посрещна ни легнала върху стойка за коремни преси, а на лицето ѝ грееше същата невинна усмивка, която запомних от „Каква особена нежност...“ Тя обаче много скоро потъмня в обърканост, напрегнатост и уплаха. Солото на Сабо бе най-експресивното съчетание между текст и движение, което видях. Наслаждащо и преплитащо разпокъсани фрази и трескави жестове, то сякаш въвежда в разпадащата се свят на едно съзнание, което отчаяно опитва да се събере. „Разчитване на килера“ кръжи около темите за самотата, скуката, умората и най-вече онова подгугяващо състояние, когато просто не знаеш какво да правиш със себе си. Докато танцува, Река Сабо разказва с изтощителна изчерпателност и го пълно побъркване за всички неща, които е правила в рамките на един ден и за това как накрая не е успяла да победи празното чувство, че абсолютно нищо не е свършила. Контрастът между гумите и отсечените, подчертаващи физическото усилие движения (освен че включва и чиста гимнастика – коремни преси и лицеви опори – хореографията силно залага и на звуците, които тялото издава: учестено дишане, просвистяване на ръцете във въздуха, тъпи удари от падане), очертава драматическата структура на изпълнението. Тук жестовете нито илюстрират, нито се стараят да дадат израз на неуловените в езика емоции, но Сабо ги изпълнява с темпо, което позволява да проследяваш гумите и движението едновременно. Така неусетно се улавяш увлечен в предчувстване на контрастите, в очакване на съответствията и създаване на връзките, които всеки дълбоко интимен хаос подказва.

„Момчета“, Компания „Пол Френиак“, хореография П. Френиак. „Наймъжкият“ в програмата спектакъл е всъщност първа част от трилогия върху човешката сексуалност, която Френиак (който по принцип работи в Париж) започва с унгарски танцьори след дълго отсъствие от родната си страна. Както лесно би могло да се предположи, втората част ще бъде посветена на жените, а сблъсъкът между двата пола ще се състои чак в третата; „Момчета“ е първото предизвестие. В танцовите спектакли едва ли има по-предгвъкван мотив от този за преживяването и пласирането на сексуалността. Френиак също откровено и щедро изважда на показ мъжкото тяло в пълната му разголеност, необузданост и импулсивност, с присъщите му жестове на сила, съперничество, превъзходство и т. н. И с не по-малка откровеност представя картини, в които същото това силно тяло става слабо или бива уязвено и унижено. Подобни неща може и да са се случвали вече често по танцовите сцени, но аз поне не бях виждал да стават във въздуха. На фона на оглушителен тътен от агресивен техносаунд върху потъмнала в наситенотъмносиньо сцена четиримата танцьори буквално се носят из въздуха, набирайки се и люлеейки се на три провесени дебели въжета. Зрелището е завладяващо, а внушенията в някои от сцените така силни (тук си спомням за дълга и нюансирано разработена сцена, в която един от танцьорите се опитва да помогне на друг, който не може да се изкачи по въжето), че на излизане си мислех, как досега не бях попадал на толкова драматична акробатика.